

Rautalammin varhaiskasvatus ja esiopetus

TOIMINNALLINEN TASA-ARVO JA YH- DENVERTAISUUSSUUNNITELMA

2026

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	3
2	TOIMINNALLINEN SUUNNITTELU TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMAN POHJANA	4
2.1	Toiminnallinen suunnittelu	5
2.2	Toiminnallisen tasa-arvo suunnitelman laadinta	6
2.3	Toiminnallisen yhdenvertaisuussuunnitelman laadinta	6
3	LASTEN OIKEUKSIEN NÄKYMINEN SUUNNITTELUSSA	7
4	TOIMINNALLISEN TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMAN TOTEUTUS	8
4.1	Selvitys	8
4.2	Kehittäminen.....	9
4.3	Arviointi.....	11
5	LIITTEET	12
5.1	Mallilomake.....	12
6	LÄHTEET:	13

1 JOHDANTO

Taustaa:

1.6.2023 tuli voimaan velvoite toiminnallisesta tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnittelusta.

1.6.2023 alkaen prosessin tuli olla käynnissä tasa-arvosuunnitelman osalta. Yhdenvertaisuussuunnitelman täytyi olla valmiina 1.6.2025.

Nämä velvoitteet nousevat varhaiskasvatuslaista. Velvoitteet koskevat varhaiskasvatusta, jota järjestetään joko yksityisen palveluntuottajien tai varhaiskasvatuksen järjestäjien toimesta. Velvoite koskee myös varhaiskasvatuksen yhteydessä järjestettävää esiopetusta. (OPH 2023.)

Rautalammin varhaiskasvatuksessa yhdistimme nämä kaksi suunnitelmaa, eli laadimme toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman.

Suunnitelmaa pyritään päivittämään vuoden sykleissä, päivitysten väli saa olla enintään kolme vuotta.

Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman selvitys tehdään keväisin, tästä nostetaan kehityskohdat ryhmäkohtaisesti ryhmän omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan tulevan toimintakauden alussa. Kehityksen onnistumista arvioidaan toimintakauden lopussa. Työn tueksi käytämme valmista lomakepohjaa (Ks. Liitteet 5.1)

Yhdenvertaisuuslaki uudistui varhaiskasvatuksen osalta 1.1.2025. Lakimuutoksen myötä velvoite laatia toimipaikkakohtaisia yhdenvertaisuussuunnitelmia poistui. Kuitenkin päätimme jatkaa toiminnallisen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman käyttöä (Finlex 2024.)

Henkilöstöä koskee oma tasa-arvo- yhdenvertaisuussuunnittelu, tätä ei tule sekoittaa toiminnalliseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitteluun. (OPH 2023.)

Nyt vuonna 2026 toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma on ollut käytössä yhteensä kolmen kauden ajan ja toiminta jatkuu tämän

suunnitelmapohjan mukaan. Huomioiden kuitenkin kunnan tai valtakunnan tulleet lisäykset.

Tämä suunnitelma on laadittu osana kunnan varhaiskasvatuksen kehittämistyötä.

Suunnitelman valmistelusta on vastannut varhaiskasvatuksen sosionomi sekä varajohtaja Anttu Röntynen.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman kulku

2 TOIMINNALLINEN SUUNNITTELU TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMAN POHJANA

Seuraavaksi käymme läpi määrääviä perusteita toiminnallisen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman pohjaksi.

2.1 Toiminnallinen suunnittelu

Kun puhumme toiminnallisesta suunnittelusta, tarkoitetaan sillä toimipaikan toimintaa. Tässä tapauksessa varhaiskasvatuksen toimipaikkaa. Kaksi lakia: Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) (myöhemmin tasa-arvolaki) ja Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014), määrittää toiminnallista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelua. Näitä voidaan toteuttaa yhdessä tai erikseen, eli puhumme toiminnallisesta tasa-arvosuunnittelusta ja toiminnallisesta yhdenvertaisuussuunnittelusta. Suunnitteluprosessia suorittaessa on tärkeää pitää molemmat näkökulmat mukana. Suunnitelmien laadinnasta vastaa varhaiskasvatuksen järjestäjä tai palveluntuottaja. Kun katsomme tasa-arvolakia, huomaamme että se koskee sitä, että taataan kaikille sukupuolille yhtäläiset oikeudet ja mahdollisuudet. Vallan ja resurssien tasapuolisen jakautumisen.

Tasa-arvolaki ehkäisee sukupuoleen (myös sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisuun) perustuvaa syrjintää. Laki edistää sukupuolten tasa-arvoa. Kun suunnitelmassa puhutaan tasa-arvosta, sillä tarkoitetaan sukupuolten tasa-arvoa. Tämä tarkoittaa varhaiskasvatuksen arjessa sitä, että emme aseta lapsia tai aikuisia eriarvoiseen asemaan sukupuolen perusteella. (OPH 2023.)

Jos taas tarkastelemme yhdenvertaisuuslakia, koskee se kaikkien ihmisten samanarvoisuutta. Yhdenvertaisuutta riippumatta, iästä, kansalaisuudesta, kielestä tai uskonnosta, vakaumuksesta tai mielipiteestä, vammasta, terveydentilasta tai seksuaalisesta suuntautumisesta. Edellä mainittujen lisäksi lakiin on laitettu kokoavasti ”tai muusta henkilöön liittyvästä syystä”.

Laissa siis edistetään yhdenvertaisuutta sekä ehkäistään syrjintää, joka perustuu edellä mainittuihin ihmisen ominaisuuksiin.

Voimme siis sanoa, että Suomessa ihmisen perusoikeuksia ovat tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Nämä voidaan yhdistää tarkoittamaan samaa asiaa: Tasaver-taisia mahdollisuuksia huolimatta ihmisen erilaisista ominaisuuksista sekä syr-jimättömyyttä.

Kun siirrymme varhaiskasvatuksen piiriin tarkoittaa yhdenvertaisuus sitä, että huolehdimme että erilaiset ominaisuudet, kuten uskonto, terveydentila tai vaikka ihonväri, ei aseta aikuisia tai lapsia eriarvoiseen asemaan. (OPH 2023.)

2.2 Toiminnallisen tasa-arvo suunnitelman laadinta

Tasa-arvolaki määrittää toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman tehtäväksi yhden vuoden välein, vähintään kuitenkin kolmen vuoden välein.

Toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma koskee varhaiskasvatuksen toiminnan tarkastelua ja kehittämistä. Suunnitelma laaditaan yhdessä henkilöstön kanssa, myös lapsille on varattava mahdollisuus osallistua suunnitelman tekoon. Tämä on määritetty oikeutena osallistua, eikä velvollisuutena. Lasten osallisuus toteutetaan huomioiden lapsen ikä ja kehitys.

Toiminnallisessa tasa-arvosuunnitelmassa kiinnitetään erityistä huomiota vuorovaikutukseen, ohjaukseen sekä lasten osallisuuteen, materiaaleihin, huoltajien kohtaamiseen, seksuaalisen häirinnän sekä sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen. Suunnitelma on pääsääntöisesti toimipaikkakohtainen, on kuitenkin muutamia poikkeuksia: Perhepäivähoito, avoin varhaiskasvatus sekä varhaiskasvatuksen piirissä oleva esiopetus voivat käyttää samaa suunnitelmaa yhteisesti.

Toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma koostuu kolmesta eri vaiheesta: Selvitys, kehittäminen ja arviointi (OPH 2023).

2.3 Toiminnallisen yhdenvertaisuussuunnitelman laadinta

Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa varhaiskasvatuksen järjestäjän sekä palveluntuottajan arvioimaan, kuinka toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin. Kuinka yhdenvertaisuus toteutuu toiminnassa ja kuinka edistetään yhdenvertaisuuden toteutumista, mitä mahdollisia toimenpiteitä tarvitaan.

Varhaiskasvatuksessa suunnitelma on toimipaikkakohtainen. Suunnitelma laaditaan henkilöstön kanssa yhdessä, edistämistoimenpiteistä on kuitenkin varattava aika ja mahdollisuus kuulla myös lapsia ja huoltajia. Laki ei määritä toiminnallisen yhdenvertaisuussuunnitelman päivitystiheyttä, mutta kolme vuotta on esimerkiksi hyvä aika. Yhdenvertaisuussuunnitelmaan kirjataan yhdenvertaisuuden toteutumisen arvioinnin tulokset ja edistämistoimenpiteet. Kun suunnitelmaa päivitetään, arvioidaan silloin yhdenvertaisuus tilannetta sekä tehtyjen toimenpiteiden vaikutuksia. Toiminnallinen yhdenvertaisuussuunnitelma noudattaa toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman kanssa samaa linjaa, ollen

toimipaikkakohtainen samoilla erityspiirteillä: Samaa suunnitelmaa voi käyttää myös perhepäivähoito, avoin varhaiskasvatus ja varhaiskasvatuksen piirissä oleva esiopetus. Suunnitelma sisältää suunnittelu- ja arviointiprosessin kuvaukset sekä valitut kehittämistoimenpiteet ja seurannan.

(OPH 2023.)

Tasa-arvon sekä yhdenvertaisuuden edistäminen on osa varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria ja se kytketään osaksi muuta pedagogista suunnittelua. Huomionarvoista on myös, että tasa-arvo ja yhdenvertaisuus kuuluvat varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mainitsemaan inklusiivisiin periaatteisiin. (OPH 2023.)

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.)

Varhaiskasvatuksessa inklusio tarkoittaa esimerkiksi sitä, että henkilöstö on miettinyt valmiiksi useita osallistumisen tapoja aamupiiriin tai muuhun ohjattuun toimintaan, joilla on sama tavoite, mutta jossa kaikkien ei tarvitse tehdä samalla tavalla. Miten otetaan huomioon lapset, jotka eivät puhu? Entä lapset, jotka eivät pysty istumaan hiljaa paikallaan? Vaikuttavatko sukupuolinormit lasten halun osallistua toimintaan? (OPH- käsitteet 2023.)

Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu on jatkuvasti käynnissä oleva prosessi. Prosessin aikana selvitetään, kehitetään ja arvioidaan toimintaa vuoden tai maksimissaan kolmen vuoden välein (OPH 2023) .

3 LASTEN OIKEUKSIEN NÄKYMINEN SUUNNITTELUSSA

Rautalampi aloitti kandinaattina Unicefin lapsiystävälliseen kuntamalliin keväällä 2024. Lapsiystävällisen kuntamallin mukaan kuntaan laadittiin

toimintasuunnitelma, joka hyväksyttiin syksyllä 2025. Yhtenä tavoitteena on lasten oikeuksien näkyminen kunnan suunnitelmissa (rautalampi.fi). Tämän vuoksi myös tässä suunnitelmassa erikseen mainittujen yhdenvertaisuus ja tasa-arvolain lisäksi huomioidaan lasten oikeuksien näkyminen tiimien omissa toiminnallisissa tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmissa. Vaikka yhdenvertaisuus- sekä tasa-arvolaki sisältävät lasten oikeuksien kannalta tärkeitä huomioita on silti suunnitelmaa tarkasteltava myös lasten oikeuksien kautta. Näin ollen esimerkiksi painotus toiminnan suunnitteluun lapsilähtöisesti voi tulla näkyväksi (unisef.fi.).

4 TOIMINNALLISEN TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMAN TOTEUTUS

Toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman prosessi sisältää kolme vaihetta: Selvittäminen, kehittäminen, sekä arviointi. Toiminnallisen yhdenvertaisuussuunnitelman osalta ei laissa määritetä prosessin kulkua, vaan se onkin suositeltavaa tehdä yhdessä toiminnallisen tasa-arvo suunnittelun kanssa. Suunnitelmia yhdistettäessä, on tärkeää tarkastella selkeästi tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta niin että kummankaan näkökulma ei unohdu. Jos suunnitelmassa ei ole sukupuolinäkökulmaa, ei se ole toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma. (OPH 2023.) Tämän lisäksi huomioimme myös lasten oikeuksien näkymisen toiminnallisessa tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa. Tämä ei tarkoita, että suunnitelmaan lisättäisiin erillisiä toimia tähän liittyen vaan suunnitelmiin kirjatut konkreettiset toimenpiteet pitävät sisällään myös tämän kulman.

Samaa suunnitelmaa noudattaa myös varhaiskasvatuksen piirissä oleva esiopetus ja perhepäivähoito.

Toteutus toimii käytännössä kolmen eri vaiheen kautta, nämä ovat selvitys, kehittäminen ja arviointi. Seuraavaksi avaamme näitä kohtia tarkemmin

4.1 Selvitys

Tasa-arvolaki määrittää suunnittelun ensimmäiseksi vaiheeksi selvityksen. Selvityksessä tarkastellaan toimipaikan tasa-arvotilannetta. Selvitys on pohja, jonka kautta alamme myöhemmin tarkastelemaan toimipaikan kehitystarpeita.

Selvitykseen on erilaisia keinoja, ja siinä voidaan käyttää apuvälineinä erilaisia lomakkeita tai videotointia. Selvitykseen voi käyttää myös erilaisia lapsia ja huoltajia osallistavia menetelmiä, kuten haastattelut, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskävely, talomalli. (OPH 2023.)

Selvitystyön tueksi on opetushallituksen sivuille kasattu erilaisia lomakkeita ja kysymyksiä pohdittavaksi lasten sekä työyhteisön kesken:

[Selvitysmenetelmiä | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

Kun puhumme tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnittelusta, on tärkeää, että suunnitelmaa tehdessä olemme sisäistäneet aiheeseen liittyvät käsitteet.

Seuraavan linkin takana on opetushallituksen kokoamaa termistöä avuksi suunnitelman tekoon:

[Käsitteet | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

Tasa-arvolaki ohjaa huomion kiinnittämistä muutamaankin asiaan erityisesti. Näitä ovat vuorovaikutus, ohjaus, lasten osallisuus, varhaiskasvatuksen materiaalit, huoltajien kohtaaminen. Seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäiseminen ja poistaminen.

Yhdenvertaisuuslaki ohjaa huomion kiinnittämistä tarkastelemaan toiminnan vaikutusta eri ihmisryhmiin, sekä yhdenvertaisuuden toteutumiseen toiminnassa. Yhdenvertaisuussuunnitelmassa arvioidaan kuinka varhaiskasvatus vaikuttaa eri väestöryhmiin ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen muutoin varhaiskasvatuksen toiminnassa.

(OPH 2023.)

4.2 Kehittäminen

Selvityksen jälkeen pääsemme kehittämisvaiheeseen, tässä vaiheessa tarkastelemme selvitysvaiheessa nousseita teemoja. Onko lapsien leikkien havaittu keskittyvän vain samaa sukupuolta olevien tai äidinkieleltään samaa kieltä

käyttävien lasten kesken? Onko henkilöstöllä tarvetta lisätietoon aiheesta tai työkaluihin antirasistiseen toimintaan? Oliko mahdollisesti työntekijöiden puheessa ryhmittelyä tytöiksi ja pojiksi?

Kehittämisvaiheessa nimetään erilaisia toimenpiteitä selvitysvaiheessa nousseisiin epäkohtiin. Toimenpiteet ovat konkreettisia asioita eikä vain kirjattuja koululauseita. Näitä voisivat olla esimerkiksi henkilöstölle järjestettävä koulutus antirasismista ja sukupuolisensitiivisyydestä, tai vaikkapa kerran viikossa lapsille tapahtuva leikkikavereiden arvonta.

Edistämistoimenpiteiden tulee olla yhdenvertaisuuslain mukaisesti tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Toimenpiteet ottavat huomioon varhaiskasvatuksen toimintaympäristön, voimavarat ja muut olosuhteet. Edistämistoimenpiteissä tulee varata mahdollisuus lapsille ja huoltajille kuulluksi tulemiseen. Havaitun häirinnän poistaminen ja sen uusiutumisen ehkäisy tulee kirjata toimenpiteeksi. Osana yhdenvertaisuussuunnitelmaa voidaan päivittää myös häirintätapausten käsittelyn ohjeita.

Selvityksessä saattaa nousta suuri määrä kehittämiskohteita, kuitenkin kehittämistyön turvaamiseksi voidaan keskittyä vain muutamaankin kohteeseen kerrallaan. Keinojen tulee olla mahdollisimman helposti toteutettavia, ja suuren muutosvaikutuksen tuovia. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen kirjallisuuden uusiminen: toimintakauden alussa voidaan keskittyä hankkimaan sellaisia kirjoja lapsien kanssa luettavaksi, jossa on laajasti moninaisia ihmisiä ja perheitä. Toimintakauden puolella välissä, voidaan sitten nimetä uusia tavoitteita, kuten leikkien monipuolistaminen.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa huomioidaan sekä sukupuoli että yhdenvertaisuuslain mainitsevat syrjäntäperusteet. Kehittämisvaiheessa molemmat tulee ottaa huomioon.

Kun kehittämistoimenpiteet on nimetty, on niille hyvä määrittää aikataulu ja vähintään yksi vastuhenkilö. Lapsia ja huoltajia voidaan myös osallistaa tässä vaiheessa. Esimerkiksi leikkipisteiden uudelleen järjestämiseen voidaan pyytää lapsia avuksi. Huoltajat voivat myös osallistua lasten positiiviseen huomioimiseen kehujulisteen muodossa. (OPH 2023.)

4.3 Arviointi

Kolmas eli viimeinen tasa-arvolain prosessin vaatima vaihe on arviointi. Kun kehittämistoimenpiteitä on tehty, arvioidaan toimenpiteiden vaikutus varhaiskasvatuksen arkeen. Mitkä olivat onnistumiset? Oliko jotkut toimenpiteet ongelmallisia? Jääkö joku kenties osaksi varhaiskasvatuksen arjen toimintaa?

Tarvitseeko yksi tai useampi kehittämistoimenpide edelleen kehittämistä? Kun kehittämistoimenpiteet ovat olleet mahdollisimman konkreettisia, on niitä helpompi arvioida. Apuna arviointiin voidaan käyttää erilaisia havainnointimenetelmiä. Arviointiin voidaan myös osallistaa lapsia ja huoltajia, menetelmänä voidaan käyttää esimerkiksi haastattelua. Prosessi jatkuu syklissä, jossa tasa-arvo ja yhdenvertaisuustilanteen selvitystyö alkaa ja uudet kehittämistoimenpiteet nimitetään. (OPH 2023.)

5 LIITTEET

5.1 Mallilomake

1. Milloin ja miten selvitystä on tehty? Mitä asioita selvityksessä nousi esiin?				
Kehitet- tävä teema	Tavoite	2. Kehittämistoimen- piteet	Aikataulu, vastuu- henkilö, milloin ar- vioidaan	3. Arvioinnin tu- lokset

6 LÄHTEET:

Finlex 2024. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yhdenvertaisuuslain 6 a §:n muuttamisesta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2024/105> [viitattu 10.4.2026]

Opetushallitus 2023. Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvat-tajat/toiminnallinen-tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnitelma> [viitattu 10.5.2024]

Opetushallitus 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/8931215> [viitattu 10.5.2024]

Rautalampi.fi. Unisefin lapsiystävällinenkunta - kandidaattivaihe. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.rautalampi.fi/elinvoima-ja-tyo/projektit/53924-2/> [viitattu 10.4.2026]

Unisef.fi. Lapsen oikeuksien sopimus: tiivistelmä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimus-tiivistettyna/> [viitattu 17.4.2026]